

شناسایی مولفه های موثر بر افزایش سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در بین شهروندان شهر اردبیل

علی جعفری¹، عیسی صداقت²، رقیه حضوری³

تاریخ دریافت: 1398/08/16 تاریخ پذیرش: 1398/09/20

صفحه: 67-43

چکیده

در سال های اخیر اهمیت احساس امنیت و سرمایه اجتماعی به مثابه یک دارایی نامشهود و عامل موثر برای بهبود اوضاع اقتصادی، اجتماعی و سایر ابعاد جامعه، مورد توجه برنامه ریزان و سیاستمداران قرار گرفته است. مواد و روش ها: هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی مولفه های موثر بر افزایش سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در بین شهروندان شهر اردبیل می باشد. روش پژوهش توصیفی-پیمایشی از نوع کاربردی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه شهروندان بالای 18 سال ساکن شهر اردبیل در سال 1398 (466613 نفر (228295 زن و 238318 مرد) بوده و تعداد نمونه برابر با 400 نفر (191 مرد و 209 زن) که به روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای انتخاب شده بودند می باشد. برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز از ابزار پرسشنامه و جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و از آماره های همبستگی پیرسون، آزمون مستقل و آزمون واریانس یک طرفه استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد که: بین میزان احساس امنیت شهروندان با اعتماد اجتماعی ($r=0.12$)؛ انسجام اجتماعی ($r=0.55$)؛ مشارکت اجتماعی ($r=0.32$)؛ نشاط اجتماعی ($r=0.29$)؛ دینداری ($r=0.18$) و متغیرهای زمینه ای (جنسیت، سن، بومی بودن، مدت اقامت در شهرستان، تجربه فردی از جرم و...) آنها رابطه مستقیم معنی دار وجود دارد. همچنین بین میزان سرمایه اجتماعی شهروندان با اعتماد اجتماعی ($r=0.55$)؛ انسجام اجتماعی ($r=0.77$)؛ مشارکت اجتماعی ($r=0.50$)؛ نشاط اجتماعی ($r=0.42$)؛ دینداری ($r=0.100$)؛ و متغیرهای زمینه ای آنها رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد.

1 استادیار گروه علوم ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل

2 کارشناس ارشد علوم ارتباطات و محقق دفتر تحقیقات کاربردی فا.ا.اردبیل

3 کارشناس ارشد روانشناسی بالینی و پژوهشگر دفتر تحقیقات کاربردی فا.ا.اردبیل

واژگان کلیدی: امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، نشاط اجتماعی، دینداری

بیان مساله

امنیت از مهمترین و بنیادی ترین نیازهای انسان است و یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک جامعه و زمینه ساز رشد، توسعه و ثبات آن محسوب می‌گردد. (دلاور و همکاران، 1387: 49). در واقع امنیت از مهمترین اهداف، منابع و ارزشهای اصولی پایدار جامعه است و مهمتر از امنیت موضوع "احساس امنیت" است. در واقع امنیت، مفهومی است که دارای دو بعد ذهنی و عینی. از بعدی عینی امنیت به معنای ایجاد شرایط و موقعیت ایمن برای افراد جامعه است و از بعد ذهنی، همان احساس امنیت است (حسینی نثار و قاسمی، 1391: 1). امنیت در بسیاری از نظریه‌ها، از جمله فروم، آلپورت، هورنی، مازلو، لوه، لوچیان، ولفرز، بوزدان، ماندل و... به عنوان یکی از مهمترین و بنیادی ترین نیازهای انسان به آن اشاره شده است (دلاور و همکاران، 1387: 49). بعد عینی امنیت در قالب تهدید نکردن، اطمینان، عدم خوف و در امان بودن و بعد ذهنی آن زمانی است که حس کنیم تهدیدی در کار نیست (اخوان کاظمی، 1386: 12). بر این اساس عوامل موثر در امنیت، پدیده‌ای خارج از مرزها جوامع و محیط زندگی مان نیست، بلکه آن را باید در درون جوامع و در ساز و کار نظام سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جستجو کرد (گودرزی و همکاران، 1394: 3). یکی از مولفه‌های ایجاد امنیت و احساس امنیت در جامعه سرمایه اجتماعی و مولفه‌های تشکیل دهنده آن می‌باشد (بهزاد، 1381: 110). سرمایه از نگاه پی‌یر بوردیر فقط شامل ثروت و سرمایه مادی نیست. سرمایه هر نوع قابلیت، مهارت و توانایی انتسابی یا اکتسابی است که فرد می‌تواند در روابط خود با سایر افراد و گروه‌ها برای پیشبرد موقعیت خود از آن بهره‌برد. او چهار نوع سرمایه را شامل سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و سرمایه نمادین از هم تفکیک کرده است. از نظر بوردیر سرمایه اجتماعی به میزان و کیفیت ارتباط افراد و گروه‌های اجتماعی مختلف و مشارکت در آنها بستگی دارد، به گونه‌ای که جهت پیشبرد اهداف فردی و جمعی از این ارتباطات بهره‌برد. (بورديو، 1986). او انواع سرمایه را منبع امنیت می‌داند و فقدان سرمایه را مساوی با فقدان امنیت می‌داند زیرا

سرمایه، قدرت به بار می آورد، افراد را از خطرات مصون می دارد حمایت و پشتیبانی می کند و دستیابی به انتظارات را فراهم می کند (گودرزی و همکاران، 1394: 10). و سرمایه اجتماعی در سراسر مبادلات و روابط اجتماعی همچون روان کننده ای، چرخه های کنش اجتماعی را راحت تر به حرکت در می آورد و با بهره مندی از مولفه هایی نظیر اعتماد، انسجام، آگاهی، روابط و مشارکت اجتماعی در توسعه نظم و امنیت عمومی بایستی مورد توجه قرار گیرد (لرنی، 1384: 69).

ایجاد ارتباط مستلزم وقوع مشارکت و بروز اعتماد اجتماعی است، یعنی زندگی جمعی زمانی برای انسان موثر است که با اطرافیان خود مشارکت نموده و به تعدادی از آنها اعتماد داشته باشد. این همان مفهومی است که هانی فان در سال 1916 سرمایه اجتماعی نامید و این مفهوم با اینکه پیش از آن نیز در بطن جوامع انسانی حضور داشت، اما در این سال نام مشخصی گرفت و توجه جامعه علمی را به خود جلب نمود. در دهه های اخیر این مفهوم جایگاه مهمی در اقتصاد و اجتماع یافت و به عنوان یکی از عوامل مهم و تاثیر گذار اقتصاد نام گرفت، به گونه ای که سرمایه اجتماعی امروزه قادر به تاثیرگذاری بر بسیاری از شاخص های اقتصادی و اجتماعی جوامع می باشد (سوری، 1383). سرمایه اجتماعی به منابع فراوانی که در میان یا از طریق شبکه های فردی یا سازمانی قابل دسترسی هستند اشاره دارد. این منابع شامل اطلاعات، نظریات، راهنمایی ها، فرصت های کسب کار، سرمایه مالی، قدرت، حمایت احساسی، خیرخواهی، اعتماد و همکاری می شود. بدون شبکه هایی که به خوبی ساخته شده و به خوبی مدیریت می شوند، این منابع مخفی باقی می مانند. همچنین اگر ما به اسطوره های فردگرایی پناه ببریم یا وانمود کنیم که ما صاحب مطلق سرنوشت خویش هستیم یا اینکه روابط اجتماعی هیچ اهمیتی برای ما ندارد، باز هم چهره این منابع ارزشمند، پوشیده خواهد ماند. حتی استعداد ذاتی هوش، تعلیم و تربیت، تلاش و شانس به هیچ وجه جزء

مشخصه‌های فردی محسوب نمی‌شوند، بلکه تمام آنها از طریق روابط گروهی ما با دیگران توسعه یافته، شکل گرفته و آشکار می‌شوند (بیکر وان، 1382: 39).

از دیدگاه کلمن مفهوم سرمایه اجتماعی نشان دهنده آن است که چگونه ساختار اجتماعی یک گروه می‌تواند به عنوان منبعی برای افراد آن گروه عمل نماید. به عبارت دیگر، سرمایه اجتماعی عبارت است از ارزش آن جنبه از ساختار اجتماعی که به عنوان منبعی در اختیار اعضا قرار می‌گیرد تا بتواند به اهداف خود دست یابد (مهرگان و همکاران، 1391). سرمایه اجتماعی به طور کلی در روابط میان انسانها تمرکز دارد. روابطی که در تمامی لحظات زندگی روزمره و در طول عمر انسانها جریان دارد و رفتار و نگرش آنها را تحت تاثیر قرار می‌دهد. و در واقع مجموعه هنجارهای موجود در سیستم اجتماعی است که موجب ارتقاء همکاری اعضای آن جامعه شده و موجب پایان آمدن سطح هزینه‌های تبادل و ارتباطات می‌شود (وحیدا و دیگران، 1362: 67).

بطور کلی کیفیت و کمیت روابط اجتماعی افراد، تعیین کننده فرصت‌های آینده آنان در زمینه‌های گوناگون زندگی خواهد بود. پیوندهای اجتماعی افراد، آنان را در موقعیت‌هایی قرار می‌دهد و سبک زندگی خاصی را به آنان پیشنهاد می‌کند. بنابراین بررسی چگونگی این روابط با استفاده از مفهوم سرمایه اجتماعی و نیز عوامل تعیین کننده آنان دارای اهمیت والایی در حوزه علوم اجتماعی است. همچنین امروزه سرمایه اجتماعی، نقشی بسیار مهمتر از سرمایه فیزیکی و انسانی در سازمانها و جوامع ایفا می‌کند و شبکه‌های روابط جمعی و گروهی انسجام بخش میان انسانها و سازمانهاست. در غیاب سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثر بخشی خود را از دست می‌دهند و بدون سرمایه اجتماعی، پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار می‌شود (پانتام، 2000).

در سال‌های اخیر اهمیت احساس امنیت و سرمایه اجتماعی به مثابه یک دارایی نامشهود مورد توجه برنامه ریزان و سیاست گذاران قرار گرفته است و روانشناسان، جامعه‌شناسان و اندیشمندان مختلفی از جمله لیندستروم و همکارانش (2003) پانتام، فوکویاما، کلمن

و پیر بردیر و...، این دو مفهوم را عامل مهمی در جامعه می‌دانند. (گودرزی و همکاران، 1394: 11). لذا بررسی این مولفه‌های موثر در افزایش موارد یاد شده در جریان تحقیق حاضر اهمیت بسزایی داشته و می‌تواند سبب برنامه‌ریزی‌هایی در جهت ارتقاء احساس امنیت و سرمایه اجتماعی شده و با سیاست‌گذاری‌های درست و کم هزینه در عملکرد افراد و احساس امنیت شهروندان در فضاهای شهری تأثیری محسوس داشته باشد.

در این مقاله سعی شده است ضمن تبیین مفهوم احساس امنیت و سرمایه اجتماعی، میزان آن در بین شهروندان شهرستان اردبیل مورد سنجش قرار گیرد. همچنین، رابطه احساس امنیت و سرمایه اجتماعی با متغیرهای مستقل چندگانه شامل "اعتماد اجتماعی"، "انسجام اجتماعی"، "مشارکت اجتماعی"، "نشاط اجتماعی"، و "دینداری" را در قالب فرضیات اصلی پژوهش و متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن و بومی بودن، مدت اقامت در شهرستان، تجربه فردی از جرم از قبیل قربانی شدن فرد و یا بستگان و دوستان) در قالب فرضیه‌های فرعی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. و در پی پاسخ به این سوال بودیم که چه مولفه‌هایی باعث افزایش میزان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در بین شهروندان اردبیلی می‌شوند؟

مواد و روش‌ها

روش پژوهش مقاله حاضر توصیفی-پیمایشی از نوع کاربردی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه شهروندان بالای 18 سال شهر اردبیل که طبق آخرین سرشماری جمعیت بالای 18 سال شهرستان اردبیل در سال 1398 برابر با 466613 نفر (228295 زن و 238318 مرد) بوده است، می‌باشد. که با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای و با استفاده از فرمول کوکران تعداد نمونه حدود 383 نفر بدست آمد که برای حصول اطمینان از جامعیت پژوهش و تعمیم بیشتر نتایج حجم نمونه این تحقیق 400 نفر انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز از ابزار پرسشنامه و جهت تجزیه و تحلیل

داده ها از نرم افزار SPSS و از آماره های همبستگی پیرسون، آزمون آمستقل و آزمون واریانس یک طرفه استفاده شده است.

ابزارهای پژوهش

1- پرسشنامه احساس امنیت

پرسشنامه مربوط به سنجش احساس امنیت شهروندان پرسشنامه ای استاندارد شده است. علی دلاور و همکارانش، تحقیقی تحت عنوان «راهنمای آزمون اندازه گیری احساس امنیت ناجا» انجام داده اند. نتیجه این تحقیق تعیین ابعاد احساس امنیت و تهیه پرسشنامه ای استاندارد برای سنجش احساس امنیت می باشد (دلاور، 1384: از این پرسشنامه در این تحقیق استفاده شده است). در این پرسشنامه ابعاد مهم احساس امنیت شامل احساس امنیت اقتصادی فردی، احساس امنیت اقتصادی عمومی، احساس امنیت جانی، احساس امنیت نوامیس و احساس امنیت اجتماعی استخراج شده است. اعتبار محتوایی پرسشنامه احساس امنیت از طریق نظرات صاحب نظران مورد بررسی و برای تعیین اعتبارسازه ابزار اندازه گیری به وسیله تحلیل عاملی اکتشافی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. اطلاعات حاصله آشکارا از ساختار پنج عاملی پرسشنامه احساس امنیت حمایت کرده است به نحوی که اکثریت سوالات مربوط به هر مؤلفه روی عامل مربوطه دارای بارهای عاملی بالاتر از 0/35 و روی سایر عوامل دارای بارهای عاملی پایینی می باشند. نتایج حاصل از بررسی پایایی پرسشنامه نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای پرسشنامه احساس امنیت برابر 0.82 می باشد (جهانتاب، 1390).

2- پرسشنامه سرمایه اجتماعی

پرسشنامه دوم مربوط به سنجش سرمایه اجتماعی است که از پژوهش جهانتاب (1390) اقتباس گردیده است. در این پرسشنامه ابعاد سرمایه اجتماعی شامل مولفه های اعتماد اجتماعی، هنجارهای اجتماعی، پنداشتها شبکه روابط اجتماعی می باشند. نتایج حاصل از بررسی پایایی پرسشنامه نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برابر با 0.77 می باشد.

3- پرسشنامه اعتماد اجتماعی

پرسشنامه محقق ساخته بوده و شامل 27 گویه می باشد و آلفای کرونباخ محاسبه شده برابر با 0/94 می باشد.

4- پرسشنامه انسجام اجتماعی

پرسشنامه محقق ساخته بوده و شامل 15 گویه می باشد و آلفای کرونباخ محاسبه شده برابر با 0/83 می باشد.

5- پرسشنامه مشارکت اجتماعی

پرسشنامه محقق ساخته بوده و شامل 13 گویه می باشد و آلفای کرونباخ محاسبه شده برابر با 0/74 می باشد.

6- پرسشنامه نشاط اجتماعی _ شادی آکسفورد

تست شادکامی آکسفورد در سال 1989 توسط آرچیل، مارتین و کراسلند؛ براساس پرسشنامه افسردگی بک طراحی شده است. بدین گونه که 21 جمله از پرسشنامه بک معکوس گردید و سپس 11 گویه به آن اضافه شد، در نهایت 29 گویه این آزمون را پدید آورده است. شادکامی در این آزمون به میزان شدت عاطفه مثبت، سطح رضایتمندی و عدم احساسات منفی تعریف شده است. شما توسط پرسشنامه حاضر می توانید در چندین مولفه (خودپنداره، رضایت از زندگی، احساس زیبایی شناختی، خود کارآمدی و امیدواری) خود را بسنجید و در نهایت به نمره ی شادکامی خود دست یابید.

آرگایل و همکاران پایایی پرسشنامه آکسفورد را به کمک ضریب آلفای کرونباخ 0/90 و پایایی باز آزمایی آن را طی هفت هفته 0/78 گزارش کرده اند. روایی همزمان این پرسشنامه با استفاده از ارزیابی دوستان افراد درباره آنها 0/43 محاسبه شد. همچنین از آنجایی که شادکامی دارای سه بخش: عاطفه مثبت، رضایت و نبودن عاطفه منفی دانسته شده، همبستگی این پرسشنامه با مقیاس عاطفه مثبت برادبرن (0/32) با شاخص رضایت از زندگی آرگایل (0/57) و با پرسشنامه افسردگی بک (-0/52) محاسبه شد.

در تحقیق علی پور (1386) همبستگی بین آزمون شادکامی آکسفورد با آزمون افسردگی بک برابر با 0/48- بود که این نشان از روایی بالای این آزمون می باشد. همچنین در این پژوهش آلفا کرونباخ برای کل فهرست 0/91 به دست آمده است (علی پور، 1386). به طور کلی هر چه در این آزمون نمره بالاتری به دست آورید از میزان شادی بیش تری برخوردار هستید. اما برای دسته بندی می-توانید از معیار زیر استفاده کنید. نمرات پایین 22 (شادی کم)، نمرات 22 تا 44 (شادی متوسط)، نمرات 44 تا 68 (شادی بالا) و نمرات 68 تا 87 (شادی بسیار بالا) است.

7- پرسشنامه دینداری (نگرش مذهبی)

ویژگی های روان سنجی پرسشنامه 25سوالی نگرش سنج مذهبی توسط رحمتی و همکاران (1393) بررسی شد. در این بررسی جهت سنجش روایی سازه از تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی و جهت بررسی پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شده است. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان دهنده سه عامل با تبیین (65 درصد) واریانس و شاخص کسین مایر الکین (96 درصد) گردید. مولفه ها شامل: مذهب به عنوان عامل حمایت کننده در زندگی، مذهب به عنوان نیاز درونی و عدم دین باوری (سکولار) بود. این عوامل نیز بوسیله تحلیل عاملی تاییدی مورد تصدیق قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نیز توسط روش آلفای کرونباخ برابر 0/94 گزارش گردید. و

8- پرسشنامه محقق ساخته

متغیرهای زمینه ای شامل مشخصات جمعیت شناختی شهروندان از قبیل سن، جنس، شغل، تحصیلات، وضعیت اقتصادی، محل سکونت و... می باشد.

یافته ها

جدول (1) توزیع فراوانی آزمودنی ها بر حسب جنسیت، تاهل، شغل، تحصیلات، و...

درصد	فراوانی	متغیرها		درصد	فراوانی	متغیرها	
13/8	55	منطقه 1	محل سکونت	209	زن	زن	جنسیت
35/3	141	منطقه 2		191	مرد	مرد	
9/3	37	منطقه 3		27	108	مجرد	تاهل
27	108	منطقه 4		73	292	متاهل	
14/8	59	منطقه 5		12/3	49	دکتری	
2	8	بله	آیا فرد سابقه ارتکاب جرم دارد	21/3	85	کارشناسی ارشد	تحصیلات
98	392	خیر		34	136	کارشناسی	
10/8	43	بله	آیا فرد قربانی جرم شده یا نه	8/3	33	کاردانی	
89/3	357	خیر		19	76	دیپلم	
3	12	بله	آیا از بستگان فرد کسب سابقه ارتکاب جرم دارد یا نه	5/3	21	زیر دیپلم	
97	388	خیر		25	100	کارمند	
14/3	57	بله	آیا از بستگان فرد کسی قربانی جرم شده یا نه	29/3	117	آزاد	شغل
85/8	343	خیر		5/3	21	دانشجو	
6/3	25	بله	آیا از بستگان فرد کسی سابقه ارتکاب جرم دارد یا نه	9/8	39	بازنشسته	
93/8	375	خیر		24/8	99	خانه دار	

23	92	بله	آیا از دوستان فرد کسی	6	24	بیکار	مدت اقامت در شهر
77	308	خیر	قربانی جرم شده یا نه	2/5	10	تا 1 سال	
400 نفر			جمع	11/3	45	2 تا 5 سال	
				11	44	6 تا 15 سال	
				73	292	بیش از 15 سال	
				2/3	9	پاسخ نداده	

جدول (2) مربوط ضرایب همبستگی بین متغیرها

دینداری	نشاط اجتماعی	مشارکت اجتماعی	انسجام اجتماعی	اعتماد اجتماعی	متغیرها	
0.183**	0.295**	0.34**	0.551**	0/12*	r	احساس امنیت
0.000	0.00	0.000	0.000	1/0	sig	
400	400	400	400	400	n	
0/100*	0/420**	0/504**	0/771**	0/551**	r	سرمايه اجتماعى
0/04	0/000	0/000	0/000	0/000	sig	
400	400	400	400	400	n	

جدول (3) آزمون t برای مقایسه احساس امنیت بر حسب جنسیت

سطح معناداری	Df	t	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	احساس امنیت
--------------	----	---	--------------	---------	-------------	-------------

0/022	394/720	-5/974	80/799	326/8534	209	زن	جنسیت
			67/373	371/1531	191	مرد	
0/000	180/321	-4/737	79/45151	319/5926	108	مجرد	تاهل
			74/22531	361/2466	292	متاهل	
0/005	398	-2/815	24/071	274	8	بله	ارتکاب جرم
			77/760	351	392	خیر	
0/032	398	1/716	57/928	347/986	43	بله	قربانی جرم
			79/619	369/186	357	خیر	
0/003	12/325	3/62	56/478	384/17	12	بله	ارتکاب جرم توسط بستگان
			77/714	409	388	خیر	
0/005	398	2/843	58/438	345/530	57	بله	قربانی جرم شدن بستگان
			79/768	376/894	343	خیر	
0/5	398	0/576	53/222	349/421	25	بله	ارتکاب جرم توسط دوستان
			79/191	358/680	375	خیر	
0/013	398	2/488	61/63	344/743	92	بله	قربانی شدن جرم دوستان
			81/372	367/597	308	خیر	
سطح معناداری	Df	t	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	سرمایه اجتماعی	
0/214	398	-4/371	203/916	203/91	209	زن	جنسیت

فصلنامه علمی - تخصصی دانش انتظامی اردبیل / دوره ششم / شماره بیست و سوم / پاییز 98

			215/267	203/91	191	مرد	
0/900	239/945	-0/012	22/15992	209/8241	108	مجرد	تاھل
			28/00319	209/8562	292	متاھل	
0/337	7/28	1/027	26/848	219	8	بله	ارتکاب جرم
			26/517	209	392	خیر	
0/037	398	-1/705	20/636	203/348	43	بله	قربانی جرم
			27/091	210/630	357	خیر	
0/003	12/457	-3/702	18/403	190/166	12	بله	ارتکاب جرم
			26/522	210/456	388	خیر	توسط بستگان
0/09	398	-1/677	18/637	204/403	57	بله	قربانی جرم
			27/536	210/751	343	خیر	شدن بستگان
/390	28/133	0/872	23/935	213/920	25	بله	ارتکاب جرم
			26/696	209/576	375	خیر	توسط دوستان
0/000	160/634	-5/301	24/109	197/913	92	بله	قربانی شدن
0/214	398	-4/371	23/916	203/91	209	خیر	جرم دوستان

جدول (4) آزمون تحلیل واریانس برای مقایسه احساس امنیت و سرمایه اجتماعی برحسب تحصیلات، شغل، سن، منطقه سکونت

منبع تغییرات (احساس امنیت)	مجموع مجذورات	Df	f	میانگین مجذورات	سطح معناداری
----------------------------	---------------	----	---	-----------------	--------------

0/379	6380/159	1/054	4	25520/635	بین گروهی	سن
	6050/500		395	2389947/635	درون گروهی	
			399	2415468/000	جمع	
0/000	86254/175	17/127	5	431270/874	بین گروهی	تحصیلات
	5036/033		394	1984197/126	درون گروهی	
			399	2415468/000	جمع	
0/000	74165/021	13/826	4	296660/086	بین گروهی	شغل
	5364/071		395	2118807/914	درون گروهی	
			399	2415468/000	جمع	
0/000	32053/679	5/536	4	128214/715	بین گروهی	منطقه سکونت
	90/515		395	2287253/285	درون گروهی	
			399	2415468/000	جمع	
	سطح معناداری	میانگین مجذورات	f	Df	مجموع مجذورات	منبع تغییرات (سرمایه اجتماعی)
0/000	4164/800	6/230	4	16659/202	بین گروهی	سن
	668/558		395	264080/496	درون گروهی	
			399	280739/698	جمع	
0/000	4168/175	6/319	5	20840/876	بین گروهی	تحصیلات
	659/642		394	259898/821	درون گروهی	
			399	280739/698	جمع	
0/000	4334/847	6/501	4	17339/389	بین گروهی	شغل

	666/836		395	263400/308	درون گروهی	
			399	280739/698	جمع	
0/012	2440/523	3/256	4	8962/093	بین گروهی	منطقه سکونت
	688/045		395	271777/605	درون گروهی	
			399	280739/698	جمع	

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش امین بیدختی و شریفی (1392)، تحت عنوان "دینداری و سرمایه اجتماعی حامی امنیت اجتماعی"، که بر روی 334 نفر از دانشجویان موسسات غیر انتفاعی و غیر دولتی شهر سمنان انجام شده بود حاکیست: دینداری می‌تواند به طور مستقیم و غیر مستقیم با تأثیر بر سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی تأثیر مثبت داشته باشد.

نتایج پژوهش نعمت الهی (1392)، تحت عنوان بررسی عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی) دانشجویان دانشگاه افسری امام علی (ع)، نشان داد که: هرچه میزان تعلقات تاریخی، تعهدات فرهنگی و اعتقادات دینی دانشجویان افزایش یابد، به نسبت میزان اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی و در کل سرمایه اجتماعی دانشجویان در امور مربوط به یگان، تیپ و به طور کلی دانشگاه افزایش می‌یابد (نعمت الهی، 1392).

پژوهشی توسط مومن آبادی و همکاران در سال 1393، تحت عنوان "رابطه امنیت اجتماعی و سلامت عمومی در دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی کرمان" بر روی 284 نفر از دانشجویان دانشکده بهداشت انجام که نتایج آن حاکیست: بین امنیت اجتماعی و سلامت عمومی همبستگی معنی دار و مستقیم وجود داشت.

همچنین سن بالاتر، جنس مرد، درآمد بیشتر، رشته تحصیلی دانشجویان و منزل سازمانی با امنیت اجتماعی همبستگی معنی دار مثبتی داشتند.

نتایج پژوهش باپیری و همکاران (1394) تحت عنوان "بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن" حاکی است: بین متغیرهای جنسیت، وضعیت تاهل، وضعیت اشتغال و بومی و غیر بومی بودن با برخی از ابعاد احساس امنیت رابطه معنی دار وجود دارد. اما بین رشته تحصیلی و مقطع تحصیلی با ابعاد احساس امنیت رابطه معنی دار وجود ندارد (باپیری و همکاران، 1394).

نتایج پژوهش سپهوند و جعفری در سال 1395 تحت عنوان "تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی" که با هدف بررسی تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی بر روی 384 نفر از جوانان 18 تا 29 ساله خرم آباد انجام یافته بیان می دارد که: احساس امنیت اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر سرمایه و نشاط اجتماعی جوانان خرم آباد می گذارد. از طرف دیگر، یافته های پژوهش نشان داد سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری بر نشاط اجتماعی جوانان خرم آباد دارد (سپهوند و جعفری، 1395).

پژوهشی توسط نیازی و همکاران (1395) تحت عنوان "فرا تحلیل مطالعات دینداری و سرمایه اجتماعی در ایران" نشان داد که اندازه اثر یا ضریب تأثیر دینداری بر سرمایه اجتماعی معادل 0.388 است که بر حسب نظام تفسیری کوهن، در حد متوسط ارزیابی می شود. همچنین نتایج نشان می دهد متغیرهای گروههای نمونه ای و میدان مطالعه می-توانند در رابطه بین دینداری و سرمایه اجتماعی نقش تعدیل کنندگی را ایفا کنند. در واقع می توان گفت سرمایه اجتماعی در بین کارمندان و دانشجویان بیشتر از شهروندان و نیز در بین مراکز استان و شهرستان بیشتر از تهران متأثر از دینداری است.

نتایج پژوهش ولی بیگی و همکاران (1396) تحت عنوان "مولفه های موثر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت در فضاهای شهری نمونه موردی شهر قزوین" حاکی از

تاثیر مولفه های انسجام اجتماعی، جنسیت، مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی بر احساس امنیت در فضاهای شهری می باشد؛ در حالیکه مولفه های آگاهی اجتماعی و روابط اجتماعی دارای تاثیر معنادار بر احساس امنیت در فضای شهری قزوین نبوده اند. بر این اساس می توان بیان داشت که ارزش های واحد می تواند منبعی برای افزایش مشارکت شهروندان در موضوعات شهری گردد و انسجام اجتماعی را تقویت کند و با افزایش مشارکت شهروندان به ویژه زنان با زمینه سازی مشارکت شهروندان در ورود به کارهای جمعی و عمومی و مسائل شهری، احساس امنیت در فضاهای شهری در شهر قزوین را بهبود بخشد (ولی بیگی و همکاران، 1396).

نتایج پژوهش شهابی و ابراهیم پور در سال 1397 تحت عنوان "رابطه دینداری با احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز" که بر روی 380 نفر از دانشجویان انجام گرفته بود نشان دهنده ارتباط مستقیم ابعاد پنجگانه دینداری با احساس امنیت اجتماعی می باشد.

برندا اونیل¹ در مطالعه خویش با عنوان جنسیت، مذهب، سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی بر تعهدگرایی مذهبی به عنوان یک عنصر سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی میان زنان آمریکایی تأکید می کند. وی همچنین به بررسی رابطه میان مشارکت زنان در سازمان های مذهبی و ایجاد سرمایه اجتماعی پرداخته است. در نهایت ها یافته نشان می دهند که تعهد مذهبی زنان می تواند بر توسعه و افزایش سرمایه اجتماعی کمک کند. (موحد و دیگران، 1387: 167)

نتایج تحقیقات مرکز مطالعات جمعیتی دانشگاه ادورادو ماندلان (2006) با هدف بررسی امنیت و احساس آن در محیط کار و زندگی مردم، بر روی 1220 خانوار و 6339 نفر از اعضای آن خانواده هانشان داد که مهمترین عواملی که سبب احساس نا امنی مردم شده است، عبارتند از: دزدی کالای شخصی، جرایم فیزیکی، بیکاری، بیماری. برای افزایش احساس امنیت افزایش تعداد افراد خانواده ها، سواد آموزی و

¹.Brenda O Neill

آموزش مردم، تامین خدمات درمانی، تامین امکانات اولیه زندگی و افزایش اشتغال پیشنهاد گردیده است (ادوردو ماندلان، 2006).

جیمز هادون (2008) تحقیقی تحت عنوان " مشروعیت، اعتماد، سرمایه اجتماعی و الگوهای پلیسی " در انگلستان انجام داده است. هدف این تحقیق تعیین رابطه سطح سرمایه اجتماعی محله ها بر میزان اعتماد و مشروعیت شهروندان آن محله به پلیس بوده است. نتیجه این تحقیق حاکیست سرمایه اجتماعی بر اعتماد و مشروعیت شهروندان محله به پلیس تاثیر مثبت داشته است (هادون، 2008).

نتایج پژوهش نشان داد که: بین میزان احساس امنیت شهروندان با اعتماد اجتماعی ($r=0/12$)؛ انسجام اجتماعی ($r=0/55$)؛ مشارکت اجتماعی ($r=0/32$)؛ نشاط اجتماعی؛ ($r=0/29$)؛ دینداری ($r=0/18$) و متغیرهای زمینه ای (جنسیت، سن، بومی بودن، مدت اقامت در شهرستان، تجربه فردی از جرم و...) آنها رابطه مستقیم معنی دار وجود دارد. همچنین بین میزان سرمایه اجتماعی شهروندان با اعتماد اجتماعی ($r=0/55$)؛ انسجام اجتماعی ($r=0/77$)؛ مشارکت اجتماعی ($r=0/50$)؛ نشاط اجتماعی ($r=0/42$)؛ دینداری ($r=0/100$)؛ (مطابق جدول 2) و متغیرهای زمینه ای آنها رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد.

طبق نتایج جدول (3) بین میزان احساس امنیت گروه های مختلف (جنسیت، تاهل، ارتکاب جرم و قربانی جرم توسط خود فرد و بستگان و دوستان) تفاوت معنی دار وجود دارد. و میزان احساس امنیت در مردان، متاهلین، افرادی که تابحال مرتکب جرم نشده اند، افرادی که تابحال قربانی جرمی نشده اند، افرادی که دارای بستگان دارای ارتکاب جرم و نیز قربانی جرم نیستند و نیز افرادی که دارای دوستانی هستند که تابحال قربانی جرم نشده اند، بیشتر گزارش شده است.

و بین میزان سرمایه اجتماعی گروه های مختلف (جنسیت، تاهل، ارتکاب جرم و قربانی جرم توسط خود فرد و بستگان و دوستان) تفاوت معنی دار وجود دارد و در افرادی که

قربانی جرم نشده اند؛ دارای بستگان دچار ارتکاب جرم نیستند و نیز دارای دوستانی که قربانی جرم شده باشند نیستند میزان سرمایه اجتماعی بیشتر است. همچنین نتایج جدول نشان می دهد که متغیرهای جنس، تاهل، ارتکاب جرم توسط خود فرد و دوستان تفاوت معناداری در میزان سرمایه اجتماعی ندارند.

طبق نتایج جدول (4) بین میزان احساس امنیت گروههای مختلف تحصیلی، شغلی و مناطق سکونت تفاوت معنی دار وجود دارد. ولی در بین گروههای سنی این تفاوت معنی دار نبود. شایان ذکر است نتایج آزمون تعقیبی LSD نشان داد که میزان احساس امنیت با افزایش میزان تحصیلات افزایش می یابد (در مقاطع دکتری، کارشناسی ارشد، کارشناسی، دیپلم، کاردانی و زیردیپلم بیشتر می باشد)؛ میزان احساس امنیت به ترتیب در افراد بازنشسته، آزاد، دارای مشاغل دولتی، دانشجویان و افراد خانه دار بیشتر است. و افراد بازنشسته دارای بیشترین میزان احساس امنیت و خانه دارها دارای کمترین میزان احساس امنیت هستند؛ میزان احساس امنیت به ترتیب در منطقه 1 (خاتم النبیین)، منطقه 2 (علی آباد)، منطقه 5 (میدان جهاد)، منطقه 4 (کارشناسان)، و منطقه 3 (سلمان آباد) بیشتر است و بیشترین میزان احساس امنیت در منطقه 1 و کمترین در منطقه 3 می باشد.

همچنین طبق همان جدول مشاهده می شود که بین میزان سرمایه اجتماعی گروههای مختلف سنی، تحصیلی، شغلی و مناطق سکونت تفاوت معنی دار وجود دارد. و طبق نتایج آزمون تعقیبی LSD مقایسه میانگین گروهها نشان داد که: میزان سرمایه اجتماعی به ترتیب در مقاطع گروه سنی 51 تا 60 سال، 41 تا 50 سال، 60 سال به بالا، 18 تا 30 سال و 40 تا 31 سال بیشتر بوده و در گروه سنی 51 تا 60 سال بیشترین و گروه سنی 31 تا 40 سال کمترین میزان سرمایه اجتماعی؛ در گروههای تحصیلی در مقاطع کارشناسی، دیپلم، کارشناسی ارشد، دکتری، و زیردیپلم بیشتر است و در مقطع کارشناسی بیشترین و در مقطع زیردیپلم کمترین میزان سرمایه اجتماعی مشاهده می شود؛ میزان سرمایه اجتماعی به ترتیب در افراد بازنشسته، کارمندان دولت، خانه دارها، دانشجویان و

آزاد بیشتر است. و افراد بازنشسته دارای بیشترین و افراد دارای مشاغل آزاد دارای کمترین میزان سرمایه اجتماعی هستند؛ و میزان سرمایه اجتماعی به ترتیب در مناطق منطقه 3 (سلمان آباد)، 1 (بافت مرکزی و قدیمی - عالی قاپو)، منطقه 5 (میدان جهاد)، منطقه 2 (علی آباد)، منطقه 4 (کارشناسان) بیشتر است و بیشترین میزان سرمایه اجتماعی در منطقه 3 (محلات حاشیه ای - سلمان آباد) و کمترین در منطقه 4 (شهرک های جدید - کارشناسان فاز 1 و 2 و 3 و شهرک ساحلی و ...) می باشد.

احساس امنیت مفهوم چند بعدی است و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه های متفاوت ظهور می یابد. منابع تأمین کننده احساس امنیت نیز برای افراد و گروه های مختلف جامعه متفاوت از همدیگر است. سرمایه اجتماعی مجموعه ای از شبکه ها، هنجارها، پیوندها، ساختارها و اعتماد اجتماعی است که همکاری و هماهنگی برای منافع متقابل را در سطح خرد، میانی و کلان تسهیل می نماید.

با توجه به آنچه در مورد ارتباط متقابل مفهومی میان سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی گفته شد و به ویژه از لحاظ شاخص های کمی آنها که بر پایه ی آن میزان دقیق آسیب ها، انحرافات، ناهنجاری ها، جرم، جنایت، اعتیاد و خودکشی به صورت منفی، همه به عنوان شاخص میزان افول سرمایه ی اجتماعی و هم به عنوان شاخص ناامنی اجتماعی در نظر گرفته می شود؛ به طوری که در ارزیابی میزان افول سرمایه ی اجتماعی و تأثیر منفی آن بر امنیت اجتماعی، می توان به سنجش میزان کاهش تأثیرگذاری ارزش ها و هنجارهای اجتماعی و نیز کاهش میزان اعتماد در روابط اجتماعی بر بالا رفتن میزان انحرافات، آسیب ها، ناهنجاری ها، جرم، جنایت و مانند آن پرداخت.

محدودیت های پژوهش

با توجه به اینکه اکثر آزمودنی های این پژوهش زن بودند، بنابراین تعمیم پذیری نتایج به دو جنس با مشکل مواجه می شود.

با توجه به اینکه شغل محقق نظامی بود لذا ممکن است آزمودنی ها با سوگیری به سوالات پاسخ داده باشند.

عدم وجود پرسشنامه‌ای استاندارد و بین المللی واحد برای متغیرهای وابسته تحقیق.

پیشنهادات کاربردی

1- پیشنهاد می گردد در مناطقی که بیشترین وضعیت احساس نا امنی در مردم ایجاد شده است از سوی دستگاه های انتظامی ، امنیتی و قضایی با اجرای طرح های ارتقاء امنیت نسبت به افزایش احساس امنیت مردم اقدام گردد .

2- پیشنهاد می گردد در راستای افزایش احساس امنیت ، اخبار و گزارشات مربوط به کشفیات ، دستگیری ها و عملکردهای دستگاه های انتظامی و امنیتی و قضایی از سوی دستگاه های قضایی با بهره مندی از تکنیک های رسانه به عموم مردم اطلاع رسانی و سبب افزایش احساس امنیت مردمی و ناامنی مجرمان گردد .

3- با توجه به تعیین قدرالسهم دستگاه های دولتی در تامین امنیت ، پیشنهاد می گردد مراتب از سوی شاك (شورای امنیت کشور) و شتا (شورای تامین استان) و شتش (شورای تامین شهرستانها) به صورت جدی مورد پیگیری قرار گیرد .

4- در راستای افزایش سرمایه اجتماعی ناجا ، پیشنهاد می گردد مراتب از طریق برنامه های فرهنگی و گسترش فعالیت های فرهنگ ساز و بهره مندی از یافته های محقق دانشگاهی و سایر محققان خبره اقدام شود.

پیشنادهای پژوهشی

پیشنهاد می گردد عوامل موثر بر افزایش سرمایه و امنیت اجتماعی در استان اردبیل با استان های دیگر مقایسه گردد.

منابع

- اکبری شهابی، ثریا، ابراهیمپور، داود، (1397)، رابطه دینداری با احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، مطالعات جامعه شناسی، سال دهم، شماره 39، صص 59-97.
- باپیری، امیدعلی، کمربیگی، خلیل، درویشی، فرزاد، (1394)، بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان ایلام)، فصلنامه فرهنگ ایلام، دوره شانزدهم، شماره 46 و 47، صص 75-90.
- امین بیدختی، علی اکبر، شریفی، نوید، (1392)، دینداری و سرمایه اجتماعی حامی امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره 33، بهار 92، صص 47-69.
- اخوان کاظمی، بهرام، (1386)، امنیت و ابعاد آن در قرآن، فصلنامه مطالعات اسلامی، شماره 75، صص 11-38.
- بیکر وان، (1382)، مدیریت و سرمایه اجتماعی، مترجم: مهدی الوانی و محمد رضا ربیعی مندجین، سازمان مدیریت صنعتی، ص 39

- بهزاد، داوود،(1381)، سرمایه‌ی اجتماعی بستری برای سلامت روان، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال دوم، شماره 6.
- بورديو، پير. 1384. شكل سرمايه هاي اجتماعي. مجموعه مقالات سرمايه و اجتماعي، اعتماد، دموكراسي. تهران، نشر شيرازه.
- پاتنام، رابرت.(1380). دموكراسي و نسبيت هاي مدني، ترجمه محمد تقى دلفروز، تهران، انتشارات وزارت كشور.
- جهانتاب،محمد،(1390)، تأثير سرمايه اجتماعي بر احساس امنيت، رساله دكترای تخصصی جامعه شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- حسينی، نثار و قاسمی، علی،(1391)، بررسی احساس امنیت و عوامل موثر بر آن در كشور، چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد.
- دلاور، علی، احمدوند، علی محمد. (1387)، ویژگی های روان سنجی مقیاس احساس امنیت تهران، ماه نامه دانشور رفتار، شماره 28، صص 49-60.
- دلاور، علی و دیگران. (1384). راهنمای آزمون اندازه گیری احساس امنیت ناجا. تهران: دفتر تحقیقات کاربردی معاونت طرح و برنامه ناجا.
- رحمتی، فاطمه، جعفری، محمدرضا، انیسی، تلخابی، مجید، (1393)، پایایی و ویژگی های روان سنجی پرسشنامه نگرش مذهبی در جمعیت دانشجویی، فصلنامه علمی پژوهشی ابن سینا، اداره بهداشت امداد و درمان نهاجا، سال 16، شماره 1 و 2.
- رحیمی، حمید، مدنی، احمد، افتخار هما، (1396)، تحلیل رابطه بین هوش اجتماعی با سرمایه اجتماعی و سازگاری اجتماعی دانشجویان دانشگاه کاشان، مجله روانشناسی اجتماعی، سال 12 ش 44 صص 59-72.
- سپهوند، رضا و جعفری، سلیمان،(1395)، تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی، مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره 3، شماره 4، زمستان 1395، صفحات 521-541.

- گودرزی، سعید، ربیعی، علی، زاهدی مازندرانی، محمد جواد، نقدی، اسد الله، 1394، بررسی تاثیر نابرابر یهای منطقه ای بر امنیت عینی استان های کشور، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره 45.
- لرنی، منوچهر، 1384، جامعه شناسی امنیت، نشر رامین، تهران.
- مومن آبادی، ویکتوریا، محسنی، محبت، خانجانی، نرگس، علیزاده، سمیه، (1393)، رابطه امنیت اجتماعی و سلامت عمومی در دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی کرمان، مجله علمی پژوهشی بهداشت و توسعه، سال سوم، شماره 3، صص 255-245.
- موحد، م؛ عنایت، ح و پورنعمت، آ (1387)، بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی زنان، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی ((ویژه نامه پژوهشهای اجتماعی)): 161-190.
- نعمت الهی، زهرا، امیر حمزه فرجالهی، محمدحسین میرجلیلی و حسین مومنی فرد (1392)، بررسی عوامل موثر بر سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام و مشارکت اجتماعی) دانشجویان دانشگاه افسری امام علی (ع)، فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت نظامی، سال سیزدهم شماره 50 صص 175
- نیازی، محسن، شاطریان، محسن و پاک زمان قمی، محمد امین، (1395)، فراتحلیل مطالعات دینداری و سرمایه اجتماعی در ایران، دو فصلنامه علمی پژوهشی دین و سیاست فرهنگی، شماره ششم، بهار و تابستان.
- وحید، فریدون، احمد کلانتری، ابوالقاسم فاتحی، (1383)، رابطه سرمایه اجتماعی با هویت اجتماعی دانشجویان، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهن، جلد 7 شماره 2.
- ولی بیگی مجتبی، سعیدی مطلق محمد حسن، حیدری غزاله، (1396)، مولفه های موثر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت در فضاهای شهری نمونه موردی شهر قزوین،

فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره 51، پاییز 96، از صفحه
207 تا 229.

- Edurado Mondlane. (2005). Mozambique People,S Security Survey. CEP.UEM
- Hadven.J. (2008). Legitimacy, Trust, Social, Capital And Police Patterns_ ATheoretical Approach.